

Za celo leto K 30—
za pol leta K 15—
za četrt leta K 7'50
za 1 mesec K 2'50
Posamezna številka 80 vin.

Uredništvo in upravništvo je v
Ptuj, Slovenski trg 3 (v starem
rotovžu), prtiličje, levo.
Rokopisi se ne vrnejo.

PTUJSKI LIST

Politično gospodarski tednik.

Štev. 18

Ptuj, 2. maja 1920

II. letnik

Krvava stavka.

Ko se je pričela železničarska stavka, smo bili prepričani, da jo bodo železničarji izvedli mirno in dostojno. Delavstvo je gotovo upravičeno tudi s stavkanjem poskušati, da doseže izboljšanje svojih življenjskih pogojev, toda stavka ne sme biti nikdar nasilna in zločinska.

Sedanja stavka je pa kmalu spočetka prekoračila dopustne meje, postala je iz meznega gibanja politična stavka, katero so hoteli komunisti prav na boljševiški način izrabiti v dosego svoje popolne zmage. Pričeli so boj za „sovjetsko republiko“ v ruski obliki.

Brezvestni hujskači so pričeli vzlasti v Ljubljani hujskati svoje pristaše k ropanju in pobijanju. V soboto dne 24. aprila t. l. se je zbrala velika množica stavkujočih v predmestju Ljubljane in se je začela pomikati proti središču mesta. Zastavila jih je četa orožnikov in stražnikov. Množica pa je hotela s silo prodreti kordon. Vsled hujskanja komunističnih agitatorjev so zapeljani ljudje napadli orožnike, jim skušali iztrgati orožje iz rok, iz vrst komunistov sta padla dva strela z revolverjem na stražo, komandant orožnikov je bil zadet v nogo, drugi orožnik je istotako omahnil v prah, zadet od strela zločinske roke. V silobranu so oddali orožniki več strelav proti napadajoči množici in obležalo je na mestu deset mrtvih in sicer devet moških in en otrok, ranjenih pa je bilo 21 oseb. Boj se je vršil ravno pred bolnico „Leonišča.“ Iz Leonišča so prihiteli usmiljene sestre in zdravniki ranjencem na pomoč. Gospod konsistorjalni svetnik Janez

Nov šolski zakon.

Okr. šol. nadzornik Pavel Flerč.

I.

V svojo mlado državo, v kateri smo se ujediniili Slovenci, Hrvati in Srbi, smo v vsej javni upravi prinesli vsak svojo dedščino iz države, v kateri smo živeli prej. V prvem hipu se ta uprava ni dala izpremeniti, ne da bi nastala zmeda in bi nihče ne vedel, katerih naredb naj se drži. Dasi pa so mnogi od prevzetih zakonov in naredb že zastareli, današnjim razmeram neprimerni in potrebni preureditve, vlačimo še staro dedščino s seboj, obenem pa se že pripravlja nova ureditev, ki naj izednači in razmeram primerno ustvari upravo.

Tako dedščino imamo tudi v šolstvu, od katerega izvezamemo še danes šolstvo, ki je za ves narod obvezno, t. j. današnja ljudsko šola. Pri nas v Sloveniji se držimo še starega avstrijskega šolskega zakona, ki je z nekaterimi izpremembami veljaven tudi za Dalmacijo in Istro, Hrvatska ima svoj stari ljudsko šolski zakon, pravtako Srbija, ki ga je raztegnila tudi na Makedonijo, svoj zakon ima Bosna in Hercegovina, Velika Vojvodina, Medjimurje in Prekmurje pa slabo ali dobro urejajo svoje narodno šolstvo po madjarskem šolskem zakonu.

Kalan je prihitel podeljevati umirajočim zakrament sv. olja. Komunisti, med njimi ženske, pa so ga začeli biti s pestmi, neka ženska ga je udarila s palico po glavi, da mu je kri oblila tilnik. Duhovnik je omahnil na tla. Usmiljene sestre, ki so obvezovale ranjence, je tolpa opljuvala. Človeku se jezi, da ko čita ta poročila. Ali je res mogoče, da so tudi naši ljudje že tako poudivljani.

To so najznačilnejše slike iz dosedanje stavke. Hvala Bogu, da je bila oblast močna dovolj, in da je zadušila v kali vse take nevarne poskuse. Vlada je dala zapreti vse vodje komunističnega gibanja v Ljubljani in drugod. Tudi pri nas v Ptuj je glavni agitator Rože na varnem.

Velika nasilstva so dalje izvršili komunisti v Trbovljah in v Hrastniku. Na železnico med Zidanim mostom in Hrastnikom so stavkujoči navalili hlode in skale. Ko je privozil vlak, je moralo oboje v vlaku te ovire sproti odstranjevati. Pred Hrastnikom je bil vlak 24. aprila t. l. napaden od večje tolpe s kamni in streli. Vojaška posadka je morala streljati na napadalce. En napadalec je bil ustreljen, 2 ranjena in ujeta. Ko je dospel vlak v Trbovlje, je bila postaja zasedena od oboroženih delavcev, ki so imeli v okolici kolodvora postavljene celo strojnice. Tračnica je bila iztrgana. Stavkujoči so oplenili živilski vlak.

Tudi pred postajo v Sl. Bistrici so zločinski komunisti poškodovali menjalno napravo in je skočil vlak s tira.

Danes je red povsod vzpostavljen. Močna vojaška posadka je zasedla posebno premogovni revir Trbovlje—Hrastnik, vlaki vozijo neovirano.

Velika nevarnost je od nas odstranjena.

Da tako stanje za dolgo časa ne more biti vzdržno, če hoče enotno prosvetno ministrstvo, v čigar področje šolstvo spada, imeti pregled in red, je jasno. In vsaj ena naloga stopa tozadevno pred zakonodajo, namreč ta, da vse to različno šolstvo izenači.

Najenostavnejše za to bi bilo, da se od dozda obstoječih najboljši zakon napravi merodajen za vso državo; to pa ni mogoče iz enostavnega vzroka, ker od prej naštetih noben zakon ni toliko dober in primeren za vse okoliščine, da bi se mogel priznati za „najboljšega.“ Ta ima pogoške v tem vprašanju, ta v onem in ti pogoški bi kvarno vplivali na šolski razvoj v onem delu države, kjer je bila uredba dozda boljša.

Drugi način izenačenja bi bil, če bi se iz vseh dozda obstoječih zakonov izbralo najboljše in se tako ustvaril en enotni zakon. A tudi to ne bi bilo lahko mogoče, kajti vsi dosednji zakoni živijo že lepo vrsto let in se niso izpremenili, kakor se je izpremenil čas, ki so ga preživeli, in s časom vred razmere. Dokaza imamo dovolj v starem avstrijskem zakonu, ki ureja ljudsko šolo že nad 50 let, a ureja ga vedno po istem načinu, dasi so življenjske razmere in potrebe danes čisto drugačne kakor so bile pred 50 leti.

Kako vidimo, za izenačenje obstoječega ni primerno, če bi se izenačilo vse z enim od obstoječih zakonov, ni pa tudi primerno, da bi se iz vseh nekaj izbralo in iz tega iz-

Žalostno, da smo se začeli že pobijati med seboj. Ali res še nismo zreli za svobodo, katero smo upali dobiti v novi lastni državi? Naše kmetstvo ljudstvo naj pred vsem ne pozabi, da pomenijo ravno za njega komunisti največjo opasnost. Ako zavladajo komunisti, bo postal kmet zopet suženj na svoji zemlji, delal bo roboto za gospode komuniste — kakor na Ruskem. —

Nevarnost je za sedaj, kakor smo poudarjali, odvrnjena. Naša dolžnost pa je, da preprečimo za vedno jednake dogodke. Strnimo se vsi, ki nam je na srcu blagor naroda, blagor domovine, v močne enotne čete proti vsem razdirajočim elementom. Vstran mora, kar je gnilega, če tudi — s silo.

Gospodarstvo.

Napotki k letošnjemu zatiranju peronospora.

V zadnji številki tega lista se glasi zadnji stavek pod zgornjim naslovom „Če bi nastopilo zopet hladno vreme (pod 15° C), tedaj lahko s prvim škropljenjem čakamo, dokler tako hladno ostane.“ Ker je med tem v istini postalo hladno, saj imamo po noči k večjemu 8 do 10° C, se torej sedaj še ne mudi škropiti, pač pa bo treba to delo opraviti takoj, ko bo zopet toplejše. Ker pa se opazja, da mnogi vinogradniki škrope drugokrat navadno prepozno, kar je vzrok, da med prvim in drugim škropljenjem nastopi peronospora, ne moremo dovolj opozarjati vinogradnike, da naj ne odlagajo z drugim škropljenjem predolgo, ampak naj opravijo to delo 10 do 14 dni po prvem. Škropimo pa lahko brez pomisleka med cvetenjem, ako razmere to zahtevajo, ker to nikakor ne škoduje cvetju.

bora sestavilo novo. Zakonodaja in državna uprava se morata marveč odločiti, da ustvari nov šolski zakon. Ta pa mora biti tak, da bo upošteval naše sedanje življenjske razmere in potrebe in se bo oziral na to, kar so učeni raziskovalci spoznali za dobro in potrebno pri narodni izobrazbi. Biti mora tedaj naroden in moderen.

Preden začnemo razpravljati o podrobnostih teh naših zahtev do zakona, še dve, tri o zakonski obliki.

Rekli smo že, da mora enotni državni šolski zakon izenačiti šolstvo. Pri tem si seveda ne smemo misliti šole vsled zakona povsod tako enake, da bi n. pr. učitelj v Srbiji pod docela drugačnimi narodnogospodarskimi razmerami moral učiti deco prav tisto in samo tisto kakor učitelj v Sloveniji, kjer bo moral zopet biti pouk n. pr. na Gorenjskem drug kakor v Slovenskih Goricah itd. Šolsko delo kot tako je notranje polje prostega duševnega dela, uravnavajo ga le krajevne in prosvetne razmere, a ostane nevezano vsled zakona in naredb. Isto kakor s poukom je z vzgojo, za katero zakon pač lahko predpiše splošno smernico s tem, da označi v šolskem smotru narodnostno, versko ali drugačno vzgojo, ne more pa v tem oziru postaviti vsega šolstva do skrajnosti na isto merilo. Skratka: nemože je vse šolstvo potisniti v isti klobuk, ker bi bilo tu premalo prostora za šolski razvoj, kakoršen je potreben zaradi razvoja

Tretje škropljenje se naj vrši 14 po drugem, to je po končanem cvetju, ko so jagode vidne. Nadaljno škropljenje je odvisno od vremena. Čim vlažnejše je vreme, tem večkrat je treba škropiti. Posebno se priporoča po drugem in tretjem škropljenju grozdje posebej poškopiti na tak način, da en delavec odgrinja liste od grozdja, katero drugi poškopiti. Ko pride čas škropljenja, je pustiti vse drugo delo, kajti, da se nikjer zamuda tako bridko ne maščuje, kakor pri škropljenju, se je izkazalo lani več ko dovolj. Lansko leto je tudi mnogi zamudil škropiti, ker ni imel povezano mladje ali pa, ker je čakal lepšega vremena. Ne eno, ne drugo ne velja, škropiti se mora pravočasno in če tudi ni povezano ali če malo rosi; toliko galice ostane vedno na listju in grozdju, da zabrani za prvo silo obolenje in ko nastane lepo vreme in ko se poveže, je škropljenje ponoviti. Škoda pa, ki jo naredimo v nepovezanem vinogradu s škropljenjem na ta način, da polomimo tu in tam kako mladico, ni daleko tako velika, kakor lahko nastane, ako odlagamo škropljenje le radi tega, ker še nismo povezali. Kar se tiče galično apnene zmesi, je še v mnogih slučajih videti, da se ne pripravlja s potrebno pazljivostjo. Navadno dodajo zmesi naši vinogradniki preveč apna, tu in tam tudi premalo galice. Niti to, niti ono ni umestno. Koliko je treba galice, je bilo opisano v zadnji številki. Če je pa preveč apna, se učinek galice zmanjša; taka preveč apnena zmes naredi skorjo, ki razpoka in se odluči, ko postane suha ter odpade. Sveže ugašeno, mastno apno, brez zrnkastih primeskov je najboljša. Koliko je primešati apna, se naj določa z rudečim lakmuspapirjem, ki postane moder v istem hipu, ko je dovolj apna ali pa s fenolitaleinpapirjem, ki je bel in postane živo rudeč pri zadostni primesi apna. Pred poskušnjo s temi papirji, je seveda zmes dobro premešati in poskušnje po dolivu malih količin apnenega beleža večkrat ponoviti, sicer se lahko vzlic poskušnje s papirjem prilije preveč apna. Ti papirji se dobe v lekarnah, drogerijah in pa pri drž. kmet. kemičnem preskuševališču v Mariboru in bi si jih naj nabavile trgovine v vinorodnih krajih.

Nepravilni sestavi galične zmesi je pripisovati v mnogih slučajih neuspehe škropljenja; večja pozornost je torej na mestu.

Enostavnejše je delo z „Bosnapasto“, ki učinkuje istoodstotna ravnotako, kakor bakrena galica, pa ima pred njo to prednost, da ji ni treba dodajati nič apna, da je v par minutah pripravljena za škropljenje, ker se odmerjena enostavno razmeša v vodi. Nadalje je to škropivo brez peska, ne zamaši torej

naroda in njegovih gospodarskih in prosvetnih razmer.

Dasi hočemo enotni šolski zakon, en in isti za vso državo veljavni zakon, je že iz prejšnjega razvidno, kako težavno je, začrtati meje zakonu. Zakon nikakor ne sme vsega odločati sam, nego mora pripuščati svobodo, da v njegovem okviru odločajo v posameznih, na razmere se obračajočih, slučajih tudi šolske oblasti, šolski zastopi, učiteljski zbori in posamezni učitelji. Popolnoma svobodno mora pustiti notranjost duševnega šolskega dela, urediti pa mora okvir zunanjosti. Za pouk na pr. se pač lahko predpisuje, kaj naj se uči, svoboda pa mora biti dana za kako, ki se ureja le z občimi smernicami. A tudi ta ureditev mora biti taka, da ne stoji v nasprotju s priznanimi znanstvenimi načeli, ki so merodajna za notranje šolsko delo.

Na prvi pogled tedaj pomen zakonodaje ni tako velik. Napraviti mora mejo in ograjo, ki brani in ščiti, nareja jarke, preko katerih prehud razboritež ne more, ter postavlja kantonske kamene in kažipote. Predvsem mora urediti pojme „moje“, „tvoje“, ustvariti gmotne in pravne temelje zunanjih šolskih okoliščin, imenovati sodelavce in jim povedati, kaj morajo v svoji službi vršiti. Življenju v šoli, vzgojnemu in učnemu delu, pripravlja postava varen in urejen prostor, pre-

škropilnic in je učinkovito tudi, če stoji dalj časa, med tem, ko mora biti galična zmes vedno dnevno sveža. Edino napako ima, da se njena učinkujoča tvarina rada vsede na dnu posode. Treba je torej pridno mešati škropivo ne le pri nalivanju v škropilnice, ampak je tudi škropilnice večkrat stresti na hrbtu med škropljenjem, kar pa ne dela nobenih težkoč in se je le čuditi, da se vinogradniki ne primejo bolj tega sredstva, ki ima pri istem učinku toliko prednosti pred bakreno galico.

Vinarski inštruktor Zupanc.

Dopisi.

Mezdno gibanje trg. pomočnikov in zakonita odredba nedeljskega počitka. Trgovski gremij je v seji dne 16. t. m. priznal trg. pomočnikom v povišanje mesečne plače sledeče točke: Mezda za moško osebje, učenja oproščeni izučeni do 21. leta 800 K, od 25. leta 1200 K, preko 25. leta 1600 K. Za nastavljenke ženskega spola do 21. leta 720 K, od 25. leta 900 K, preko 25. leta 1200 K. Odpustna odpoved se je sporazumno dovolila za čas 3 mesecev in sicer v enem letu (15. februarja, 15. maja, 15. avgustu in 15. novembra) v teku 6 tednov. Ako se nastavljenec brez postavnega vzroka odpusti, se mora istemu 3 mesečna mezda izplačati. Dopust za počitek se mora vsakemu nastavljenecu obojega spola vseh kategorij dovoliti in sicer pri službenem času od 1—4 let 14 dni, od 5—10 let 21 dni in črez 10 let 30 dni, orožne vaje se vštejejo kakor dopust. Za čas dopusta ali orožne vaje ima nastavljenec pravico do polnega mesečnega plačila. Trgovski podjetnik, oziroma trgovec, kateri ima 2 pomočnika, sme imeti samo 1 učenca v svoji trgovini in trgovina, ktera nima nobenega pomočnika, tudi ne več kot enega učenca, oziroma vajenca. Vsak učenec, kateri je dovršil svojo učno dobo, se učenja oprosti in more najmanj pol leta v tisti trgovini zaposlen biti. Neizučeni pomočniki, oziroma pomočnice se ne smejo v trgovinah nastavljeni. Pri zborovanju gremija se je pokazalo, da ima Ptuj še dovolj takih gospodov šefov, kateri imajo umevanje in človeško srce za svoje sotrudnike in takim moramo prištevati v prvi vrsti našega narodno zavednega trgovca Franca Lenarta, kateri je pri seji prvi povzdignil svoj glas za naš obstoj v času te strašne druginje. Vsa čast, slava in hvala mu! — Dne 18. t. m. se je na Ptuj od pristojne oblasti vendar enkrat vpeljal nastavljenec zaželjeni nedeljski počitek, kateri v drugih mestih Jugoslavije že delj časa obstoji in se tudi v običnem trgov-

skrbuje delavcu v šoli njegovo pravico, njegov kruh, ga čuva znotraj ter mu dovoljuje prosto gibanje napram zunanjim motenjem. In nič več. Kakršnegakoli vpliva od zunaj na znotraj, vpliva na vzgojno in učno delo v šoli, pa ne sme postava dovoljevati nikomur razen tistim, ki jih sama za to določi, t. l. edino le šolskemu nadzorništvu.

Pri tem vprašanju se moramo pomuditi še malo dalje. Mnogokedaj se namreč slišijo take in enake besede: „Ti plačuješ za šolo in ti moraš imeti pravico, da odločaš o tem, kaj in kako naj se uči!“ Ne, prijatelj! Ti plačuješ tudi za sodišče, a ne boš si rezal kruha pravice sam, to opravi za to izučeni sodnik; ti pomagaš z davki vzdrževati državni uradništvo pri davčnem oddelku, pa si ne boš zato predpisoval davkov sam, temveč stori to v to določena komisija; in končno vzdržuješ tudi cerkev, a v njej ne boš imel besede ti, marveč v to postavljeni duhovnik. Kar omenjamo zato, ker je vsekakor treba povedati, da ne zakon in ne odredbe ne bodo odločali, kako in kaj za notranje šolsko delo, marveč bodo dali le smernice, kažipot, ki pa ga postavijo v zakonu in naredbam znanstvena načela ter gospodarske in prosvetne razmere; prva narekuje veda, pri drugih soodločajo šolski zastopi.

Iz tega, da smo za zakon odločili pravzaprav le malo snovi in še to v najširšem

skem prometu ni pokazal v nikako škodo. Trgovec in njegov pomočnik nista kakor motorji ali kaki drugi stroji, ampak človeka, ktera potrebujeta tudi počitka in miru, ker Bog je določil, da se 7. dan praznuje. Mislimo tudi in smo zagotovljeni, da se bo naše ljudstvo na deželi in v okolici temu prilagodilo, ker marsikaj smo se morali v nove razmere privaditi, kar pred vojno ni bilo zmisliti, vse gre, samo dobra volja mora biti. J.

Gremij ptujskih trgovcev na obratno ravnateljstvo juž. žel. Podpisani gremij ptujskih trgovcev prosi nujno ravnateljstvo južne železnice v Ljubljani, da se pred 20 dnevi objavljeni rok 6 ur za izkladanje blaga iz vagonov pedaljša zopet na 24 ur, ker v 6 urah nikakor ni mogoče iztovoriti jednega celega vagona in odpeljati od kolodvora. Ta naredba stoji v takem nasprotstvu s praktičnimi dejanji, da mora ali prisiliti železniške uradnike, da vestno vsake ure ne beležijo, ali pa, da bi stranka, katera pričakuje od kod kak vagon blaga, morala direktno z vozi in ljudmi čakati vagon, da bi ga takoj iztovorili, in in če ima ta stranka samo par konjev, je to dejansko nemogoče, da bi se to v 6 urah zgodilo. Pri tem poldanska ura, ki se vendar mora dati prostu vsakemu delavcu za obed in tudi živina se mora po dve uri hraniti. Ta naredba je tako kričeča nasprotna z resničnimi potrebami na vsaki postaji, da se moramo čuditi, kako se je mogla izdati tako neprimerna in po dejanskih razmerah za izvrševanje celo nemogoča naredba. Ako se je hotelo s to naredbo zadeti verižnike, je ta naredba za trgovce neopravičeno breme, posebno ker je dokazano, da se vagoni pred 24 urami težko izpraznijo. Blagovoli se tedaj naj 24 urna doba za izloženje vagonov zopet uveljaviti, in za poznejšo dobo pa se lahko poljubna odškodnina tudi v nadalje določi.

Pozor! Po Halozah hujskajo brezvestni hujškači ljudi, češ, da naj gredo 1. majnika v Ptuj, kjer bo vsakdo dobil ali si lahko vzel blaga, kolikor bo hotel. Opozarjamo ljudi, da naj ne gredo na lim in ne hodijo v Ptuj na uro gledat; kajti ti hujškači imajo ljudi za norca in jih hočejo voditi samo za nos. Nekaj hujškačev je že pod ključem, drugi pa še bodo sledili.

Zahvala. Komanda Dravske divizijske oblasti, brambni odsek v Ljubljani, poroča z dne 31. marca t. l., štev. 10.049/Bo, da je kavarnar Janko Vučak v Ptuj daroval za vojne invalide in sirote znesek 80 K, ter se mu s tem v imenu vseh invalidov najtopleje zahvaljuje.

Razpis. Tobačna trafika v Ptuj, Minoritski trg štev. 5, je do 20. maja 1920 potom javnega natečaja razpisana. Enoletni

obsegu, je razvidno, da priporočamo za novi šolski zakon le okvirni zakon, ograjen prostor, primeren za svobodno kretanje. Zakoni, ki obravnavajo preveč podrobnosti, navadno niso najboljši: presojevalec slučajev po razmerah je z zakonom pretesno vezan in mu je vzeta možnost lastnega presodka. A omenjeno svobodno kretanje v okviru zakona sme biti po besedilu zakona le tako, da je vsaka svojevoljnost in vsaka nepostavnost izključena: Zakon mora biti točen in jasan ter ne sme dopuščati nikake dvoumnosti. Biti mora tedaj tak, da izravna razmere; če časih hipoma celo ovira razvoj, kar je pri mnogostranskem nasprotstvu do šole tudi mogoče, pa mora dovoljevati, da šoli prijazni činitelji z njim samim izsilijo napredek.

II.

Ko smo tako premetli obče zahteve, ki jih imamo do šolskega zakona, se obrnemo lahko do posameznosti, ki naj jih vsebuje.

Prvo in najpomembnejše za nas je vprašanje: Kdo ima pravico in dolžnost do šolstva?

Da moremo na to vprašanje določno odgovoriti, je potrebno, da pogovorimo to, kaj šola pravzaprav hoče, kaj je njen namen in pod katerimi pogoji ga lahko doseže.

Šola prevzame otroka, ki je bil do tedaj